

Jak psát akademickou esej

Jaromír Škoda & Barbora Straka

Kontakt: jaromir.skoda@lfmotol.cuni.cz, barbora.straka@fnmotol.cz



Akademické eseje v předmětu Bioetika a psychologie

I. slouží k seznámení a systematické analýze medicínsko-etických problémů. Dobrá praxe psaní akademických textů odděluje amatérský a profesionální přístup k psaní, přemýšlení a ke studiu obecně. Je jisté, že dobrý obsah je základem dobré práce, ale dobrý obsah bez adekvátní formy postrádá smysl. Ačkoliv formy se liší mezi jednotlivci a institucemi, existují pravidla, která oddělují kvalitní a nekvalitní texty. Zde vám předkládáme požadavky na vaši esej, tipy pro psaní a ukázky častých chyb. Zároveň tento text slouží jako šablona.

Klíčová slova: akademické psaní, esej, formátování, argumentace

Úvod

V předmětu bioetika a psychologie se v prvním ročníku věnujeme představení etických teorií a zajímavých medicínsko-etických dilemat. Ačkoliv je etika filozofickou disciplínou, není našim cílem posuzovat vaše filozofické znalosti – nakonec, jste studenti a studentky medicíny. Na druhou stranu, medicína má také své humanitní základy, které nám umožňují podívat se na složité situace v medicíně z jiné perspektivy: můžeme léčit opravdu kohokoliv a za všech okolností? Opravdu přistupujeme ke všem pacientům stejně? Jakým způsobem lze nastavit vztahy mezi zdravotníky a pacienty? K tomu, abyste se naučili nad těmito problémy systematicky přemýšlet a vyhnuli jste se pouhým nepodloženým názorům a pocitům, slouží úkol psaní akademické eseje. Cílem tohoto textu je představení toho, jak psát akademickou esej z hlediska formy i obsahu. Ohledně obsahu předkládáme několik tipů k argumentaci a ilustraci (textové a grafické) a poukážeme na to, čemu se v textu vyvarovat – např. analogiím a dalším argumentačním faulům. V rámci formy se podíváme na gramatiku, stylistiku, strukturování a grafiku. V závěru textu se dozvíte nároky na vaši práci.

VÝBĚR A ROZSAH TÉMATU

Pro svoji esej si můžete zvolit téma z oblasti jednoho z následujících okruhů:

1. Etika reprodukčního rozhodování
2. Etika v pediatrii.
3. Etika v závěru života.
4. Pacient ve společenském kontextu
5. Etika těla/tělesnosti pacienta.
6. Etika futurologie.

„Není ctností etické teorie dělat ze složitých problémů jednoduché.“ Není to ctností ani vaší eseje. Neočekáváme, že vyřešíte dilemata, s kterými se v medicíně potýkáme posledních několik desetiletí. Taktéž ale nechceme, abyste vaši esej uzavřeli bez snahy zaujmout argumentované stanovisko stylem: „je to složité, každá strana má svůj názor“. Vyhnout se těmto extrémům můžete tím, že si zvolíte jeden aspekt/problém, který se v rámci daného tématu diskutuje. Při odpovědi na otázku „je eutanázie etická?“ lze snadno sklouznout do floskulí a truismů. Naopak, když si položíte otázku „jaké společenské důsledky mělo zavedení eutanázie v Belgii?“, bude vaše esej informačně a argumentačně bohatá a zajímavá.

ARGUMENTACE

Tato oblast na vás klade vůbec největší nároky. Existuje jasná a mechanická nauka, jak argumentovat. Tu se v našem prostředí naučíte spíše praxí než v rámci studijního předmětu. Nicméně zde je několik základních doporučení.

Do akademického textu nepatří (vlastní) pocity použité jako argumenty. Emoce patří do krásné literatury, ale nikdy do akademického textu – včetně filozofických úvah. Příkladem nepřijatelné praxe buď smyšlený příklad závěru: „Přes položené kritiky, je opravdu možné přistoupit na argumenty pro eutanázii? Vždyť se stačí podívat do očí umírajících a vidíme tu žízňivou touhu po životě.“ Tento smyšlený příklad je dostatečný důvod doporučit pisateli přepsat celou práci. Jak ale následovat dobrou praxi?

Argumentace je proces a jeho výsledkem je argument. Základní argument se skládá 1. z předpokladů a 2. ze závěru, který plyne z předpokladů. Nejproslulejším příkladem je tento:

př. 1	Všichni lidé jsou smrtelní.
př. 2	Sokrates je člověk.
z:	Sokrates je smrtelný.

Akademický text dělá totéž, ale předpoklady jsou rozepsané, případně jich je víc (nejméně ale dva). Ve výzkumných pracech zpravidla jednomu z předpokladů odpovídá hypotéza a druhý předpoklad se skládá z empirických výzkumných zjištění, z nichž by měl pak plynout závěr.

Argumentace je podstatou a obsahem *diskuze*, která se logicky předřazuje před *závěr*. Autor/ka v diskuzi představuje relevantní literaturu, její závěry (vzájemně souhlasné či oponující) a taktéž svůj postoj k jednotlivým argumentům, a dále zdůvodňuje, proč si vybral/a zrovna tu literaturu, kterou uvádí ve zdrojích. Čím víc argumentů a protiargumentů dokážete předložit (a citovat), tím lépe. Je žádoucí prokázat, že se díky studiu zdrojů vyznáte v často protichůdných postojích, které různí autoři v daném tématu zastávají.

Ke konci diskuze uvádíte možné limity předložené práce, tj. čím byste svoji práci mohli vylepšit, kdybyste měli ideální množství času/energie/zdrojů. Uvádíte, že jste si vědomi vlastních omezení, že víte, kde přesně vaše argumentace „nesedí“ a proč je tomu tak. Autorský záměr je prohloubit chápání problematiky, nikoliv „zabarikádovat“ se ve vlastním stanovisku, které nepřipustí následný dialog. Zároveň ale uvedení limitací neomlouvá nedbalost – vynechání klíčového argumentu/zdroje/autora, je chybou, ať už to v limitacích přiznáte, či nikoliv.

Nezapomínejte také, že po detailní diskuzi předkládáte *závěr* – to je cíl vaší práce. Závěr by měl ukázat váš vlastní, argumentačně podložený, a pro čtenáře srozumitelný pohled. Od závěru se nelze distancovat.

Zjednodušeně řečeno celý proces článku vypadá takto: Čtenář musí být na základě *abstraktu* schopen pochopit, o čem práce je. Na základě *úvodu* musí porozumět cílům práce. *Závěr* je pak jasnou, stručnou, ale úplnou odpovědí na vymezené otázky v *úvodu*. Tělo textu obsahující argument pak čtenáři poskytuje možnost pochopit, jak autor k tomu či onomu závěru došel, a pochopitelně se může skládat z řady podkapitol.

ILUSTRACE

Nejedná se pouze o ilustrace grafické v rámci prezentace výzkumných dat, ale může se jednat i o ilustraci textovou. Zvláště pokud píšete esej, není nemístné předkládat příklady, na kterých prokazujete své předpoklady i závěry. Poukážete tak na své porozumění předložené argumentaci a zpřístupníte své myšlení čtenáři. Pisatel/ka si také může ověřit, jak precizně se ve svém myšlení vyrovnává s protipříklady. Ilustraci lze nicméně snadno zaměnit za argumentační faul „anekdoty“. Jen proto, že někdo někdy něco viděl nebo zažil, neznamená, že z toho lze vyvodit obecný závěr.

Další příklady argumentačních faulů, které v textu nesmí být, se dozvíte nyní.

ANALOGIE

„Život je jako mávnutí motýlích křídel.“ Není. To, co je, je tak, jak to je, a není to, jako něco jiného. Analogie nikdy nemohou sloužit jako argument, protože fungují na přirovnání podstaty skutečnosti A ke skutečnosti B. Příklad této špatné praxe: „O neurovědě z pohledu psychoanalýzy bylo vydáno zhruba tolik procent knih jako o evoluci z pohledu kreacionismu.“ Z tohoto tvrzení nikterak neplyne, že existuje podobnost mezi psychoanalýzou a kreacionismem. Ačkoliv někteří autoři stále promýšlí analogii jako argument (Hesse, 1964), sami často nedohlíží, že se jejich představy pod vlastními pravidly hroučí. Přirovnání tedy využijete, pokud chcete poukázat na excelenci své stylistiky a při snaze zpřístupnit složitou argumentaci čtenáři/čtenářce. Nikoliv jako náhradu za argumentaci.

ARGUMENTAČNÍ FAULY

V předchozím textu jsme uvedli hned několik argumentačních faulů: nevhodně použitá analogie, důraz na pocity, anekdota. Kvalitní přehled najdete zde (McCandless, 2012). Skutečnost, že se argumentačních faulů dopouští politici, nebo jejich užití tolerujeme v rámci umělecké licence, nic nemění na skutečnosti, že do akademických textů nepatří – zejména ne na ústavu zabývající se argumentací v etických dilematech.

GRAMATIKA

S gramatikou byste měli být obeznámeni z předchozích stupňů vzdělávání. Přesto je zde několik prvků, kterých si editoři při korekcích všímají. Jako například:

Rozdíl mezi spojovníky „-“ a pomlčkami „-“ (Černá, a další, 2019). Dále je to využití lomítek „/“, které poukazují na alternativnost pojmů.

Významný rozdíl najdeme i u zápisu procent. Mezera mezi číslovkou a znakem určuje význam. Takže přídatné jméno *desetiprocentní* (žádná mezera ve slově) můžeme zapsat jako „10%“. *Deset procent* (mezera mezi slovy) ovšem zapíšeme jako „10 %“.

Další častou chybou je výskyt dvojitých mezer („ “), které je po napsání textu třeba zkrátit.

Nezapomínejte také na to, že je nutné označit metajazyk např. *kurzívou* nebo uvozovkami, např. věta.: „Pojem *spravedlnost* [/ „spravedlnost“] v etice znamená [...]“

STYLISTIKA

Napříč textem je vhodné dodržovat jednotný literární styl. Stejně jako všude platí, že jsme v psaní textů jedineční a preferujeme ten či onen způsob. Konzistence podmiňuje kvalitní formu, kvalitní forma podmiňuje dobrý text.

Následují frekventovaná stylistická zaváhání:

Přestože český úzus a literatura užívá rozkazovací způsob „viz“, doporučujeme během akademických studií používat vykání: „vizte“.

Často je třeba užít příkladů a výřků. K tomu používám zkratky „např.“ nebo „apod.“. Pamatujte, že se nemohou objevovat v témže výřku obě. Zkratky by ovšem neměly být upřednostňovány automaticky.

Je nevhodné použít *kurzívu* tam, kde využíváte **bold** a naopak.

Čísla *jednoslovná* zapisujeme slovy, ale delší číselné zápisy číslicemi. K tomu je třeba upozornit, že užitý styl písma *Corbel* nevyrovňuje písmo a je třeba v záložce „Písmo – Upřesnit“ nastavit formátování číselných tvarů z „výchozí“ na „vyrovnané“, jak upřesňuje manuál pro jednotný vizuální styl 2. LF UK (2017). Povšimněte si na příkladu: chybně: „123456“, správně: „123456“¹. Starší verze MS Word tuto funkci nemají a nezobrazí ani novější verze správně. Pokud nevlastníte aktuální MS Word, doporučuji používat k psaní číslic font *Calibri*.

Souvětí jsou dalším častým problémem. Přestože barokní způsob nekonečných souvětí má svůj půvab v krásné literatuře, nehodí se pro odborný text. Věty mají být krátké a k věci. Dobrým pravidlem je zkusit si po sobě přečíst celé souvětí. Pokud to nezvládnete s klidem na jediný nádech, doporučujeme souvětí rozdělit. Nespornou výhodou je jasnější a čistší argumentace.

Nejčastějším výskytem logických nejasností jsou právě málo přehledná souvětí.

Dalším častým problémem jsou cizí slova – ať už jejich nadužívání nebo užívání v nesprávném kontextu. Pro nadužívání cizích slov se vžil ironický název *obskurantní terorismus* a jako v případě tohoto pojmenování je dobré se takových pojmů vyvarovat. Česká akademická tradice někdy autory mylně vede k domněnce, že odbornost se odvozuje od množství užitých cizích slov. Přestože se v oblasti zdravotnictví nevyhneme používání zavedených pojmů a obrátů, měli bychom dávat přednost českým ekvivalentům (nebo lépe: protějškům). Pokud se rozhodnete pro použití odborného pojmu, ujistěte se, že znáte jeho přesný význam a kontext, v němž se používá – to platí zejména pro odborné medicínské pojmy: např. „permanentní“ vs. „perzistentní“ vegetativní stav, „mozková smrt“. V medicíně máme někdy tendenci skrývat se za cizí slova v situacích, kdy sdělujeme pacientům nepříjemné zprávy, případně si sami nejsme jisti – a této praxi je dobré se vyvarovat od počátku vaší medicínské kariéry.

Poslední poznámkou je psaní názvů kapitol. Vyhněte se psaní dlouhých názvů. Názvy kapitol stejně jako odstavce mají vypomoci čtenáři s orientací. Nic víc, ale také nic míň. Za esteticky nejčistší se považují jednoslovné názvy kapitol.

STRUKTUROVÁNÍ

Text by měl vždy obsahovat odkaz na publikující instituci (fakulta, časopis apod.), název příspěvku, jméno autora a kontakt na něj. Část se obvykle objevuje v záhlaví, neopomeňte ho upravit. Před psaním vlastního textu může pomoci také vytvoření si detailní osnovy včetně postupu jednotlivých argumentů a z nich logicky plynoucích závěrů (vizte níže). Vlastní text začínáme *abstraktem* (v případě publicistiky *perexem*). Obsahuje shrnutí tématu článku včetně závěrů. Z abstraktu by mělo být také zřejmé, co nového vaše práce přináší. Jedná se tedy vesměs o *destilát* celé práce zhuštěný do krátkého textu. Jinými slovy čtenáři musí být z abstraktu jasné: 1. o čem to bude, 2. jak to dopadne. Součástí abstraktu jsou dále klíčová slova. Vyberte tři až pět.

Následuje úvod. Obsahuje vymezení práce, v některých případech i motivaci pro výběr daného tématu. Nejdůležitější je jasné vymezení hypotéz, předpokladů nebo tvrzení, kterými se chcete zabývat.

¹ Pokud na příkladu nevidíte rozdíl, s největší pravděpodobností je váš textový editor neaktuální. V takovém případě použijte ve vaší práci pro psaní číslic font *Calibri*.

Nejdelší částí je tělo textu, které postupně představí proces argumentace (vizte výše). Vlastní text končí diskuzí a závěrem. Následuje blok s výčtem použité literatury.

Doporučujeme psát úvod, diskuzi a závěr a následně shrnující abstrakt jako poslední. Důvodem je to, že argumentace se i v průběhu psaní může organicky vyvíjet.

GRAFIKA

Grafický formát, který máte před sebou, imituje odborné časopisy. Abyste si takové zpracování osvojili a zároveň se seznámili s editorskou činností, vyžadujeme použití tohoto textu jako šablony. Doporučujeme proto psát text nejdřív „nanečisto“ do vlastního souboru a následně ho vložit a zformátovat podle potřeb zadání.

Písmo je standardizováno dle nároků 2. LF UK (2017). Pro vaše akademické psaní v budoucnosti doporučujeme používání fontu *Calibri* nebo patkových písem.

Pokud budete vkládat grafy, tolerujte dvousloupcové rozvržení dokumentu. Grafika, font tabulek a grafů musí odpovídat formátování celého textu. Následující graf (vizte graf 1) ukazuje, zda studenti v akademickém roce 2017/2018 založili své eseje na tehdy navržených citátech, nebo zda zvolili cestu formulování vlastního tématu.

Graf 1



Zdroj: archiv Ústavu lékařské etiky a humanitních základů medicíny 2. LF UK.

Obdobná pravidla se týkají i vkládání tabulek. Grafice a kreativitě se meze nekladou, dokud předkládáte data jasně a přehledně. V následujícím přehledu (vizte Tab. 1) si povšimněte četností jednotlivých témat esejů v akademickém roce 2017/2018.

Tab. 1 – Témata esejů 2017/2018

téma	četnos t
germinální etika	14
terminální etika	7
svoboda volby	6
jiné	111

Zdroj: archiv Ústavu lékařské etiky a humanitních základů medicíny 2. LF UK.

Zachovejte také velikost a odsazení fontů, tak jak jsou nastaveny v tomto souboru. Budete-li někdy psát vlastní odborné texty, osvojte si vytváření stylů v MS Word na záložce „Domů“.

Častou chybou je zdvojení označení odstavce. Buď zvolte odsazení mezi odstavci (jako v tomto dokumentu), nebo odsazení prvního řádku odstavce (např. jak to znáte z knih). Odsazení prvního řádku se řídí vlastními pravidly. V případě, že ho chcete používat, nedosadíte první řádek prvního odstavce, ale až následující. Nekombinujte zmíněná odlišení odstavců.

CITACE

Každé tvrzení, které v eseji uvádíte a vychází z již publikovaného textu, musíte označit citací zdroje. Necitování je plagiátorství a nevědomost neomlouvá.

Existuje řada citačních úzů. Za poměrně jednoduchý k osvojení, a přitom mezinárodně často využívaný styl citování, považujeme APA (American Psychological Association, 2010). Ve vaší eseji proto vyžadujeme právě tento úzus. V této šabloně uvidíte příklad 6. vydání, které je kompatibilní s MS Word. Dobrou variantou je i 7. vydání.

Osobně doporučujeme naučit se pracovat se záložkou „Reference“ ve Wordu, případně s vybraným citačním softwarem (např. Mendeley, Zotero, EndNote). Umožní vám od počátku studií shromažďovat citovanou literaturu, což oceníte ve vaší budoucí akademické práci. Zároveň vám umožní vložit citaci v textu a lehce vygenerovat seznam použité literatury.

Nezapomeňte ale, že citujete-li přímo (nebo se nepřímo odkazujete ke konkrétní části textu) je třeba přidat číslo/a stran. Pravidla s přímou citací jsou stejná jako v češtině.

NÁROKY NA VAŠI PRÁCI

Jak jste jistě pochopili, přístup k psaní odborných textů se může mezi lidmi výrazně lišit. Přesto platí, že je dobré znát příklady dobré praxe a zažitá konvence. Cvičení dělá mistra a nejinak je tomu i při akademickém psaní. Přejeme si, aby vám tato šablona posloužila jako užitečný nástroj, ze kterého budete moci vycházet při akademickém psaní.

Vaším prvním úkolem je napsání eseje k zápočtu v zimním semestru. Požadovaný rozsah, včetně mezer, je 3600–5400 znaků (nezapočítáváme seznam použité literatury, záhlaví, zápatí a dvojité mezery). Práce musí

vycházet z jednoho tematického okruhu (vizte výše). Data a způsob odevzdání jsou určeny v podmínkách pro získání zápočtu. Nicméně sledujte i poznámky v SIS – například proto, že ne každý zkoušející vyžaduje odevzdání tištěné verze před samotným zápočtem.

TIPY A TRIKY

1. Vaše práce se má zabývat problémem v bioetice. Pokud si nejste jistí, tak jste to pravděpodobně s medicínskými informacemi přehnali.
2. Pokud nevíte, je dobré se poradit s kvalitními zveřejněnými esejemi z minulých let. Ale pozor, některé nároky se mohly změnit.
3. Nezanedbejte esej. Kvalifikované hodnocení zápočtu může zásadně ovlivnit náročnost a hodnocení zkoušky v letním semestru.
4. Ke konzultaci posílejte jen finální verze esejí. Opakované konzultace ze strany hodnotitelů nejsou v žádném případě samozřejmostí.
5. Chcete-li předejít obtížím, držte se APA.
6. Než práci odešlete, ujistěte se, že máte jak citace v textu, tak v seznamu literatury. Co je v textu, je v seznamu a naopak. Do seznamu se nikdy nepíše zdroj, který nebyl citován. Současně citace v textu a v seznamu musí být ve stejném citačním „jazyku“. V případě APA abecedně.

CITOVANÁ LITERATURA

2. LF UK. (2017). *Logomanuál*. Praha: 2. LF UK. Načteno z <https://www.lf2.cuni.cz/dokumenty/jednotny-vizualni-styl>
- American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6. vyd.). Washington: DC: American Psychological Association.
- American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association* (7. vyd.). Washington: DC: American Psychological Association.
- Černá, A., Chromý, J., Konečná, H., Mžourková, H., Pravdová, M., Prošek, M., . . . Uhlířová, L. (2019). Načteno z Internetová jazyková příručka: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=164>
- Hesse, M. B. (1964). Analogy and Confirmation Theory. *Philosophy of Science*(31), 319–327.
- McCandless, D. (2012). *Argumentační fauly*. (M. Picha, Redaktor) Načteno z Centrum občanského vzdělávání: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/argumentacni-fauly-A3-barva.pdf>